

kristendemokratisk●
manifest

Innhold

Forord	side 4
Et ideologisk verktøy.....	side 6
Våre historiske røtter	side 9
Kristendom og politikk	side 12
Kristelig Folkepartis grunnsyn og våre verdier	side 15
Vårt ideologiske verktøy	side 18
Verdier i internasjonal politikk	side 28
Studie- og samtaleplan	side 36

Forord

Kristelig Folkeparti har siden stiftelsen i 1933 arbeidet med å anvende de kristne grunnverdiene i praktisk politikk. Partiet har utført mye godt ideologisk arbeid. Samtidig er det et behov for å samle dette arbeidet i et ideologisk manifest, både for å tenke gjennom grunnleggende prinsipper i politikken til hjelp i møte med enkeltsaker.

Hensikten med dette manifestet er å presentere Kristelig Folkepartis ideologiske verktøy og sammenhengen mellom de ulike delene vår ideologi består av. Manifestet vil vise hvordan kristendommen er vår inspirasjon og basis gjennom de kristne grunnverdiene – menneskeverdet, nestekjærlighetstanken og forvalteransvaret. Manifestet vil deretter vise hvordan disse verdiene fanges opp i de ideologiske prinsippene vi bruker i møtet med den praktiske politikken.

Politikk er ikke verdinøytral. Det kan den ikke være når politikken mål er det beste for mennesket. Samfunnet må ha en verdibasis, ellers blir det bare majoritetsstyrer og alles kamp mot alle. Med vårt kristendemokratiske utgangspunkt menes en verdiorientert ideologi med basis i de kristne grunnverdiene.

Kristendemokratisk utvalg bestod av: Idar Magne Holme (leder), Rigmor Kofoed Larsen, Nils Terje Lunde, Elisabeth Angell, Bjørn Solbakken, Kathrine Tallaksen Bjelland (KrFU), Ingebrigt S. Sørfonn (KrFs Stortingsgruppe) og Mariam Holter Rapp (KrFK). Sekretær for utvalget har vært John Inge Løvdal (internasjonal sekretær, KrF).

Kristendemokratisk manifest ble vedtatt av KrFs landsstyre 8. november 2003.

I konklusjonen til KrFs evalueringsutvalg som ble lagt frem november 2003 ble det fokusert på

ideologisk skolering. Spesielt ble Kristendemokratisk manifest fremhevet.

Derfor er det i tillegg til selve manifestet lagt til to deler slik at heftet som helhet vil være et godt hjelpemiddel i skolering i alle ledd i organisasjonen.

Det er lagt ved et utdrag av en tale Statsminister Kjell Magne Bondevik holdt på KrFs Bergenskongress 25. januar 2004 – ”Verdier i internasjonal politikk”. Denne talen illustrer på en god måte sammenhengen mellom våre verdier og vår praktiske politikk. Til slutt i heftet er det lagt en studieplan for hvordan man praktisk kan gjennomføre en studiegruppe.

Ideologien og verdiene samler Kristelig Folkeparti. Det ideologiske arbeidet og den ideologiske bevisstgjøringen er derfor svært viktig. Grunnverdiene i kristendemokratiet - det kristne

menneskesynet, forvalteransvaret og neste-kjærlighetstanken - har dessuten appell utenfor tradisjonelle KrF-kretser.

Lykke til i arbeidet og diskusjonene!

John Inge Løvdal

Oslo 27. april 2004

Kapittel 1

Et ideologisk verktøy

”Forholdet mellom grunnsyn og ideologi blir for Kristelig Folkeparti idéen om et demokratisk samfunn som i størst mulig grad er preget av våre grunnverdier”.

Hva er politikk?

Politikken skal skape rammer og forutsetninger for et godt samfunn. Gjennom politikken skal vi ta ansvar for, lede og utvikle samfunnet til beste for våre medmennesker. Det er i midlertidig viktig å sette grenser for politikken. Alt er ikke politikk. Derfor er det viktig med en fortløpende debatt om politikken sine grenser og formål.

Alle mennesker og naturlige fellesskap skal ha frihet til å nå sine mål. Derfor er det viktig å legge til rette for et levende sivilisert samfunn parallelt med det offentlige. Mennesker skal bestemme over sine egne liv; familien over for eksempel barneoppdragelse, fagforeninger og arbeidsgivere

over sin egen virksomhet og avtaler osv. Politikken skal skape rammer og forutsetninger.

Ideologiens mulighet og begrensninger

Kristelig Folkepartis ideologiske verktøy er ikke systemorientert, men verdiorientert. Det overordnede er ikke system og struktur, men de verdiene som skal forme og fremmes i systemet og strukturen.

Fra et kristendemokratisk perspektiv må en avise enhver ideologi som opptrer i et fast lukket og selvtilstrekkelig system. Slike systemer er problematiske fordi de blir lett statiske konstruksjoner som ikke gjenspeiler virkeligheten slik den er. I møtet mellom de grunnleggende verdiene, våre historiske erfaringer og ny kunnskap er vi forpliktet til å utvikle nye løsninger som svarer på de utfordringene vi blir stilt overfor.

Vi tar avstand fra en politikk uten ideologiske prinsipper: det gjennomførte pragmatiske. En politikk uten ideologiske prinsipper er uforutsigbar og uansvarlig: den gjennomførte populisme og pragmatisme.

En politisk ideologi eller ideologiske hovedprinsipper fremstår altså som en nødvendig korleksjon mot pragmatisme og populisme. Ideologiske hovedprinsipper er retningsgivende i de skiftende politiske forhold og den stadige strøm av politiske saker som politikerne må forholde seg til. Dette bidrar til en gjennomtenkt og helhetlig politikk.

Kristelig Folkepartis redskap i politikken

KrFs ideologiske verktøy, våre prinsipper, er viktige redskap vi benytter for å komme fram til politiske beslutninger som er med på bygge opp under den visjon vi har for samfunnet.

For å kunne bruke dette verktøyet, er det viktig å vite hvordan de ulike delene henger sammen. Det vises ofte til en oppdeling der kristendommen er basis og gir oss våre grunnverdier (menneskeverd, nestekjærlighet og forvalteransvar) og videre hvordan disse grunnverdiene gjenspeiler seg i de ideologiske prinsippene vi benytter oss av i møtet med den praktiske politikken.

4. Praktisk politikk:

Praktisk politikk utformes ved hjelp av sunn fornuft med basis i kristendemokratisk ideologi.

3. Våre ideologiske verktøy:

Fra verdiene i boks 2 kan vi utlede: Et helhetlig menneskesyn, forvalterskapsprinsippet, fellesskap og mangfold, subsidiaritetsprinsippet, solidaritets-prinsippet*.

2. Grunnsyn og grunnverdier:

Vi slår fast hvilke fundamentale kristne grunnverdier vi mener bør prege samfunnet. Det kristne menneskesynet, nestekjærligheten og forvalteransvaret.

1. Inspirasjonskilde og basis:

Bibelen og kristendommen. Denne gir inspirasjon og basis for vår kristendemokratiske tenkning.

Denne modellen illustrerer en trinnvis refleksjonsprosess hvor utgangspunktet er Bibelen/den kristne overbevisning og ender opp i de konkrete politiske standpunkt. En slik oppbygging er viktig

* Disse ulike prinsippene vil bli behandlet senere

for å unngå at Bibelen blir brukt som oppslagsverk for KrF. Ingen kan ta "copyright" på Bibelen.

Hvordan man benytter verdigrunnlag og ideologi kan også beskrives med en annen modell:

grunnsyn → ideologi ↔ politikk

Grunnsynet virker avgjørende inn på politikken. For KrF er grunnsynet de kristne grunnverdiene: det kristne menneskesyn, nestekjærlighet og forvalteransvar. Dette tolkes av KrF som kristendommens sentrale bidrag til det politiske arbeidet.

På bakgrunn av vårt grunnsyn og vår ideologi vil KrF arbeide for et demokratisk samfunn preget av de kristne grunnverdiene.

For å komme fram til politiske beslutninger benytter vi oss av et ideologiske redskap, det vil si et sett av prinsipper. Disse prinsippene og vår politiske debatt må også ses i sammenheng med den aktuelle politiske situasjonen. I det politiske liv er det med andre ord rom for kompromiss.

Det gjelder for en politiker å se hvor det er prinsipielt viktige spørsmål der ideologien vår gir klare svar og retningslinjer, og hvor det dreier seg om mindre prinsipielle saker der vår ideologi ikke

spiller noe avgjørende rolle for behandlingen av den saken.

I enkelte viktige prinsippsspørsmål vil KrF finne det vanskelig å inngå kompromiss overhodet. Dette gjelder særlig i forhold til etiske konfliktspørsmål knyttet til menneskeverd, liv/død og spørsmål som berører familiens grunnleggende rolle i samfunnet.

Kapittel 2

Våre historiske røtter

”...den norske folkeheimen skal tuftes på de kristne grunnverdiene...” - KrFs velgeropprop 1945

De tidligste kristendemokratiske spirene

De moderne kristendemokratiske partiene (både på kontinentet, Latin-Amerika og Norden) har visse røtter i 1800- og tidlig 1900-tallets kristelig-sosiale partier som det tyske Zentrum og det italienske Partito Popolare. Disse partiene var ikke-sosialistiske reformistiske partier, blant annet inspirert av den katolske sosiallæren og med bred velgerstøtte i alle samfunnslag. Verdiorienteringen, vernet om familien, retten til frie skoler og støtte til små bedrifter er, sammen med et ønske om sosial velferdspolitik, elementer kristendemokratiet i dag har arvet fra denne tiden.

Den kristendemokratiske ideologi/bevegelse vokste særlig fram som en reaksjon på nazismen

og fascismen og ble i europeisk sammenheng en omfattende politisk bevegelse. Ambisjonen var å bygge opp igjen Europa på de kristne grunnverdiene. Kristendemokratiet påviste demokratiets sårbarhet uten grunnleggende verdier og etiske normer. Kristendommen og de kristne grunnverdiene utgjorde et selvsagt utgangspunkt og inspirasjonskilde for de kristendemokratiske partiene som ledet oppbygningen av Europa. Kampen sto mot menneskeforakt, rasisme, klassekamp, planøkonomi og egoisme.

Kristendemokrater i ulike land har hatt ulike meninger om hvor på den politiske høyre-venstre-aksen man skal plassere seg, hvor prinsipielle eller pragmatiske man skal være, og hvor stor del av det politiske spekter man skal engasjere seg i. Verdiorienteringen er likevel felles.

Kristelig Folkeparti

Kristelig Folkeparti ble stiftet i 1933 som en reaksjon mot sekulariseringen i samfunnet og hadde utgangspunkt i motkulturene avholdssak, målsak og lekmannsbevegelse. Ved oppstarten var partiet særlig opptatt av kristendommens rolle i samfunnet og den kristne enhetskulturen. Partiets formål var å demme opp mot nedbrytende krefter i kultur- og samfunnsliv. Oppropet til velgerne fra 1933 fokuserte på den rolle kristne mennesker hadde som aktive samfunnsborgere og vernere av de kristne verdier i samfunnet.

Utgangspunktet for KrFs tenkning og selvforståelse som landsdekkende parti i 1945 var at det eksisterer en positiv sammenheng mellom kristendom og samfunn: "den norske folkeheimen skulle tuftes på de kristne grunnverdiene*". I etterkrigstiden, med stor fokus på de materielle behovene, markerte KrF seg sterkt som et ikke-materialistisk parti.

Arbeidet med et bredere og mer konkret politisk program kom for alvor i gang i forbindelse med den sosialetiske oppvåkningen i samfunnet på slutten av 60-tallet og utover på 70-tallet, der man understreket at den første og mest grunnleggende norm for kristen og politisk etikk var respekten for menneskets verd.

Kristelig Folkepartis prinsipper har hele tiden vært diskutert. Innstillingen "Idépolitikk - grunnlag og utforming" kom fram til at vi må operere med tre ulike nivåer i vår politiske tenkning: et grunngivelsesnivå for politikken, dvs kristendommen; et definisjonsnivå der vi sier hva vi forstår som kristne grunnverdier; og et anvendelsesnivå for den konkrete politikken og KrFs syn i alle politiske enkeltsaker.

Kristelig Folkeparti tilhører den internasjonale kristendemokratiske partifamilien. European Union of Christian Democrats (EUCD) ble stiftet i 1965. EUCD la stor vekt på kristen etikk som grunnlag for politikkutforming og hadde tilslutning fra over 25 partier. KrF ble medlem i 1981. EUCD ble i 1999 en del av European Peoples Party (EPP) som er en europisk sammenslutning av kristendemokratiske og konservative partier. KrF er observatører i EPP. KrF engasjerte seg også tidlig i Christian Democratic International (CDI) som er den internasjonale kristendemokratiske paraplyorganisasjonen med medlemmer fra over 70 land.

* Hentet fra "Kristelig Folkepartis historie i tekst og bilder 1933 – 183 Samling om verdier" utgitt Valo forlag 1984

Kristendemokratiet er både i en europeisk og internasjonal sammenheng en omfattende ideologisk bevegelse. I utbredelse konkurrerer kristendemokratiet både med sosialismen og med liberalismen. Kristendemokratene er en mangfoldig gruppe som spenner fra konservative til sentrumspartier. Men det vi har felles er at inspirasjonen for å drive politikk hentes fra kristen etikk.

En allmennetisk begrunnelse for politikken

I gjennomgangen nedenfor vil det bli gjort rede for samspillet mellom kristendom og politikk. Kristendommen bidrar med sentrale verdier vi som et politisk parti kan benytte oss av. Samtidig har det kristne menneskesynet stor relevans for politisk tenkning. Ja, det er faktisk menneskesynet som viser de ideologiske skillelinjene i politikken.

Man trenger imidlertid ikke være troende for å slutte opp om det kristne menneskesynet. Dette viktige poenget i forholdet mellom religion og politikk gir grunnlag for også å argumentere allmennetisk for Kristelig Folkepartis politikk. Det dreier seg om allmennetiske verdier som ikke er knyttet til tro, men som likevel har sin rot og sin dype inspirasjon i kristendommen.

KrF kan derfor begrunne sin politikk i allmennetiske ord uten å ta bort verdigrunnet. Rent generelt kan det tenkes at en allmennetisk begrunnelse lettere vil kunne vinne tilslutning fordi det ikke kan assosieres med et bestemt livssyn. På den annen side er det også viktig å få fram hvordan ulike menneskesyn skaper de virkelige skillelinjene i politikken.

Kapittel 3

Kristendom og politikk

”...i et politisk perspektiv står vi i “det politiske rom” og spør om og hvordan politisk arbeid både kan forankres og få stadig inspirasjon fra kristendommens åndelige og etiske verdier...”

Kristen tro og politisk engasjement

Forholdet mellom kristendom og politikk har i en årrekke vært et debattertema i Kristelig Folkeparti. Dette er viktig fordi debatten tar for seg forhold mellom gudstro og det å leve i verden. Temaet er også sentralt siden partiet har som en grunnleggende forutsetning at det finnes et positivt forhold mellom kristendom og politikk og mellom kristendom og demokrati.

Partiet utfordres når forholdet kristendom og politikk skal konkretiseres. Det har vært og er ulike syn på hvordan dette skal utformes i politisk språk og politiske standpunkter.

Religionens integritet og demokratiet som grunnleggende ramme

Et grunnleggende perspektiv er respekt for religionens uavhengighet og universelle karakter. I det politiske arbeid, det politiske rom, er religionen til stede, men den skapes og utvikles ikke her. Det er kirken, i de forskjellige trossamfunn og i det enkelte menneskets kontakt med Gud denne oppgave ivaretas. Dette skjer i det kirkelige rom.

Dersom man i et partipolitisk arbeid skulle bestemme hva som er de rette teologiske holdningene respekterer man ikke religionens uavhengighet/integritet og man står i fare for å gjøre religion om til politikk.

Den andre forutsetningen er demokratiet som styreform. Demokratiet kjennetegnes ved grunnleggende prinsipper som folkestyre, enkeltmenneskets rett til frihet og likhet for alle samfun-

nets medlemmer. Et fundament i demokratiet er folkestyret og flertallets rett til å bestemme. Flertallet skal ta hensyn til mindretallet og verne om minoriteter. Det må gi rom for et mangfold av politiske oppfatninger, religiøse oppfatninger og livssynoppfatninger.

Forholdet mellom kristendom og politikk i KrF

KrF har ved sitt grunnlag i de kristne verdiene et religiøst utspring for sin politiske ideologi. Dette skiller KrF fra andre politiske ideologier. Det blir derfor nødvendig å definere hvordan forholdet mellom kristendom og politikk skal ordnes, ikke bare som et individuelt spørsmål, men også i et politisk arbeid.

I det partipolitiske rom – i KrFs politiske arbeid – brukes demokratiske flertallsbeslutninger hva som er gjeldende politikk. Det samme gjelder for vårt ideologiske verktøy.

KrF kan ikke ta stilling til hva som er rett teologi og rett tro. Grunnen er religionens uavhengighet og at religiøse spørsmål løses innenfor de ulike tros- og kirkesamfunn, ikke i et politisk parti.

Dette betyr at spørsmålet om kristendom og politikk i Kristelig Folkeparti ikke kan ha en kirke- lig/teologisk tilnærming. En slik tilnærming hører

hjemme i de enkelte trossamfunn og kan fungere som en viktig tilretteleggelse for den enkelte som engasjerer seg i Kristelig Folkepartis politiske arbeid. Men for partiet som institusjon blir det helt umulig – både prinsipielt og praktisk – å velge hvilket kirkesamfunn vi vil ta utgangspunkt i når vi skal vurdere forholdet mellom kristendom og politikk.

Forholdet kristendom og politikk – det politiske perspektivet

Forholdet mellom kristendom og politikk trenger ikke utelukkende å bli betraktet fra et religiøst perspektiv. Det kan også betraktes fra et politisk perspektiv. Det er altså et spørsmål om “ståsted”:

- I et religiøst perspektiv står vi i “kirkens rom” og spør om og hvordan kristendommen kan være relevant også i det politiske liv.
- I et politisk perspektiv står vi i “det politiske rom” og spør om og hvordan politisk arbeid både kan forankres og få stadig inspirasjon fra kristendommens åndelige og etiske verdier. Dette er det eneste mulige ståsted som politisk parti.

Den enkelte KrF-politiker står både i det politiske og i det kirkelige rom. Våre politikere kommer fra ulike kirkelige sammenhenger, og det er nettopp

fordi KrF er plassert i det politiske rom, at man kan arbeide sammen til tross for ulik kirkelig bakgrunn. Dette er et verdifullt mangfold som er verd å ta vare på.

Kristelig Folkeparti tar utgangspunkt i to grunnleggende forutsetninger:

1. for det første at den religiøse/åndelige dimensjon er en positiv og nødvendig del av den menneskelige eksistens, både som enkeltmenneske og i fellesskap med andre.
2. for det andre at demokratiet, som idé og styringsform, etter vår oppfatning er den beste styreform for et samfunn.

Kristendommen er i seg selv ikke bundet til demokratiet, men demokratiet bygger på en rekke verdier vi også finner i kristendommen. Dette kristne fundament og stadige inspirasjon er viktig for at demokratiet ikke skal svekkes og forvitre. Det er en sammenheng mellom den åndelige og den politiske dimensjon, men disse dimensjonene er ikke sammenfallende. Å hevde et sammenfall vil være å undergrave både kristendommens og demokratiets grunnleggende karakter. Dette vil enten innebære teokrati, og dermed tilsidesettelse av demokratiet i det politiske rom, eller innebære en totalitær politikk som både krenker

respekten for religionens integritet, religionsfriheten og demokratiet.

Kort sagt: I et KrF-perspektiv skjeller vi mellom kristendom og politikk, men atskiller ikke. Vi hevder at det er en sammenheng mellom kristendom og politikk, men vi sammenblender ikke.

Kristendommen som inspirasjon

Det er kristendommen med dens åndelige og etiske verdier som er vår inspirasjonskilde. Den positive forbindelseslinjen er med andre ord hva vi som deltakere i det politiske rom kan ta med oss av fra det kirkelige rom.

De formuleringene vi finner i det kristne verdigrunnlaget, blir for Kristelig Folkeparti konkretiseringen av forholdet mellom kristendom og demokrati og hva det innebærer for oss. I ”det kristne verdigrunnlaget” formulerer vi kristendommens sentrale bidrag til arbeidet i det politiske rom.

Kapittel 4

Kristelig Folkepartis grunnsyn og våre grunnverdier

”...men vi definerer også “et kristent verdigrunnlag. Det henger sammen med en grunnleggende forståelse av den betydning kristendommens åndelige og etiske verdier har spilt og spiller i samfunnet...”

Det kristne verdigrunnlaget

Det kristne verdigrunnlaget skal hos oss ikke forstås som en påstand om den rette kristne politikk. Derimot representerer det en stadig og dynamisk inspirasjon, forpliktelse og kritisk instans som alt ideologisk og politisk arbeid skal måles mot.

I ulike samfunnssystemer og ulike partier finnes det mennesker som søker å la kristendommen være det idémessige utgangspunktet. Dette finner sted i forskjellige ideologiske og politiske retninger, med ulike politiske standpunkter som resultat. Kristendommen er selv en del av dette

mangfoldet i forskjellig politisk anvendelse, av et felles idémessig utgangspunkt.

Kristendommen kan ikke defineres eller tolkes i politiske termer. Når vi likevel ikke bare uttrykker at kristendommen utgjør det idémessige grunnlag, men også definerer “et kristent verdigrunnlag”, henger dette sammen med en grunnleggende forståelse av den betydning kristendommens åndelige og etiske verdier har spilt og spiller i samfunnet.

Kristendommen gir impulser med betydning for politikken. Ut fra Bibelen og den kristne tradisjon henter vi ut tre grunnleggende verdier – de kristne grunnverdiene. Disse danner grunnlaget for alt vårt politiske arbeid. Vårt verdigrunnlag består av tre deler:

1. Det kristne menneskesyn

Mennesket er skapt i Guds bilde. Dette utgjør for det første et helhetsperspektiv. Mennesker er uendelig mer enn en materielle størrelse; det er en person som består av ånd, sjel og legeme. Dette utgjør for det andre et relasjonsperspektiv. Mennesket er fundamentalt bestemt til relasjon med sin skaper, sine medmennesker og til skaperverket. Dette utgjør for det tredje menneskelivets ukrenkelighet. Ethvert menneske er av sin skaper gitt en fundamental verdi som ingen skal krenke.

Fra disse overordnede betraktningene i rammen av et kristent menneskesyn utleder vi menneskeverdet. For oss har ethvert menneske en unik, uendelig og absolutt verdighet. Det innebærer at mennesker fra unnfangelse til naturlig død har visse ukrenkelige rettigheter, hvorav retten til liv er det mest grunnleggende. Menneskeverdet knytter seg ikke til egenskaper ved det enkelte menneske, men gjelder alle mennesker uten unntak. Alle mennesker er i denne forstand både likeverdige og unike.

2. De ti bud og nestekjærlighetstanken.

I de ti bud og nestekjærlighetstanken ligger en fundamental respekt for andre menneskers verdighet og gir en retning for hvordan vi skal møte våre medmennesker. Dette betyr et vern om de

svakeste og en kamp for de svakestes rett og livsmuligheter. De ti bud og nestekjærlighetstanken er universelle i begrunnelse og utstrekning.

3. Forvalteransvaret

Nært forbundet med forståelsen av menneskeverdet og nestekjærlighetstanken er tanken om mennesket som forvalter og menneskelig handling som en tjeneste for andre. Mennesket har et grunnleggende ansvar for å forvalte skaperverket, både i form av natur-, økonomiske- og menneskelige ressurser. Dette begrunnes i Skaperens oppdrag og i forvaltningen av det man selv har mottatt fra tidligere generasjoner til beste for framtidige generasjoner. Forvalteransvaret innebærer å verne om ethvert menneskes livsgrunnlag.

En kristen virkelighetsforståelse

Det er de kristne grunnverdiene som er Kristelig Folkepartis idémessige basis. I tillegg er det viktig å supplere med kristendommens virkelighets- og historiesyn for å utfylle og skape et helhetlig grunnlag for samfunnsstyring og politisk arbeid. For Kristelig Folkeparti betyr det:

Skapertanken

Verden er skapt av Gud. Verden er derfor ikke basert på tilfeldighet eller meningsløshet, men på

Guds skapervilje. Den kristne skapertanken har et dynamisk perspektiv. Dette perspektivet innebærer både en positiv vurdering av det konkrete og materielle som skapt av Gud, og en avvisning av et materialistisk perspektiv som et mål i seg selv.

Realisme

Menneskelige framskritt står side om side med ondskap og brutalitet. Dette perspektivet er uttrykk for et grunnleggende og bestående trekk ved den menneskelige eksistens, nemlig kampen mellom det gode og det onde. Denne kampen er ikke begrenset i tid og rom, men kjennetegner hele tilværelsen, i det individuelle så vel i samfunnet som helhet.

Kritisk oppmerksomhet

Kritisk oppmerksomhet innebærer en åpenhet overfor verden, en vilje til forandring og en erkjennelse av menneskelig ufullkommenhet. Dette fører til en kritisk holdning overfor det bestående. Alle menneskelige ordninger er mangelfulle.

Etisk perspektiv

I lys av skapertanken og realismeperspektivet er også det politiske rom en arena for kampen mellom godt og ondt. Dette innebærer at all politikk er verdiladet. Politisk innsats blir da å søke å fremme det gode og å begrense det onde

i samfunnslivet. Det etiske perspektiv er dermed en kritisk instans for politisk handling.

Kapittel 5

Vårt ideologiske verktøy

Kristelig Folkepartis ideologiske utgangspunkt: den kristendemokratiske ideologi

De kristendemokratiske hovedprinsippene formes og utvikles i rammen av den idémessig basis på den ene side, og generelle samfunnspolitiske betraktninger på den andre side. Den kan derfor ikke ferdigformuleres en gang for alle, men må til enhver tid og i enhver sammenheng prøves mot vårt verdigrunnlag og den aktuelle samfunns-situasjon.

KrFs idémessige basis for vår ideologi er kristendommen. Kristendemokratisk tenkning er en kulturell formidling av den kristne inspirasjon til det konkrete politiske liv. Kristendommen er i sin karakter universell og ikke avhengig av ulike konkrete samfunnsmessige ordninger. Politikk er steds- og tidsbundet. Politikk kan dermed bare utformes med hensyn til det aktuelle samfunns historie, tradisjon og politiske kultur. Derfor får

den kristendemokratiske ideologi ulik utforming i ulike samfunn.

Våre ideologiske hovedprinsipper

Vi skal nå se på hvordan de ulike delene vi hittil har behandlet gjør seg gjeldende i prinsipper som KrF benytter i det praktiske politiske arbeidet. Hensikten er å klargjøre sammenhengene mellom våre kristne grunnverdier og de mer praktisk politiske prinsippene vi benytter oss av.

Sammenhengen kan illustreres ved hjelp av et skjema:

1. Det kristne menneskesynet →	- likeverdprinsippet - ufullkommenhetsprinsippet
2. Nestekjærlighets tanken →	- subsidiaritet og solidaritet

3. Forvalteransvaret →	- forvalterskap
---------------------------	-----------------

Et helhetlig menneskesyn

Helt sentralt i enhver politisk ideologi er synet på menneskets natur og meningen med menneskets eksistens. Utgangspunktet vårt er det kristne menneskesynet. Enkeltmennesket har en uendelige verdi, skapt unikt med ukrenkelige rettigheter.

Mennesket er mer enn et biologisk individ. Mennesket er en person som har behov for å delta i ulike fellesskap (for eksempel familien) innenfor det store samfunnsfellesskapet. Fellesskap med andre er en forutsetning for at mennesket skal kunne utvikle seg. Vårt kristendemokratiske menneskesyn representerer et alternativ til både individualisme og kollektivismen.

Både liberalismen og sosialismen har et sterkere fokus på materielle verdier. Kristendemokratiet betoner det ikke-materielle ved mennesket. Mennesket er et åndsvesen, selv om det også har materielle behov. Her ligger kristendemokratiets hovedforskjell både i forhold til liberalismen og til sosialismen. De kulturelle verdiene, samfunnets tradisjoner og kulturarven blir derfor viktig i Kristelig Folkepartis politikk.

Som en konsekvens av menneskeverdet har vi engasjert oss aktivt i forsvaret for menneskerettighetene. Menneskeverdet er universelt. Det å ha rettslig og politisk beskyttelse er noe som tilfaller alle mennesker.

Menneskeverdet er knyttet til menneskets eksistens. Kvinner og menn er like verdifulle og ukrenkelige, uavhengig av livsfaser og funksjonsdyktighet. Tanken om likeverd er nært knyttet til det kristne menneskesynet og gir en viktig inspirasjon til utvikling av likeverd og likestilling. Arbeidet mot all form for diskriminering er sentralt for å sikre likeverd.

Kristendemokratiets helhetlige menneskesyn betoner sterkt den personlige friheten, men også det personlige ansvaret. Egen frihet må aldri gå på bekostning av vår nestes frihet. Den enes frihet blir derfor begrenset av den andres frihet. Frihet betyr ansvar - overfor Gud, for oss selv og for våre medmennesker. Vi har fått ansvar for å tjene vår neste. Vi arbeider derfor for å fremme sosiale trygghet og velferd for alle medborgere.

Vi lever i en ufullkommen verden, hvor mennesker lever i et spenningsfelt mellom godt og ondt. Tanken om ufullkommenheten peker derfor på noe typisk menneskelig. Vi er alle bærere av godt

og ondt. Derfor kan det heller ikke eksistere perfekte ideologier, politiske partier eller samfunn. Det er nødvendig å sette grenser for politikken område og ha en ydmyk og kritisk holdning til politikken muligheter. Det er også nødvendig med en demokratisk og pluralistisk samfunnsstruktur med god maktfordeling, der mennesket settes foran staten og politikken.

Men i det ufullkomne ligger det også et stort potensial. Mennesket kan velge det gode og utvikle seg. For å kunne veie opp ufullkommenheten trengs det etisk bevissthet og integritet slik at vi velger det gode. Når ingen i samfunnet er fullkomne, vil det alltid være behov for å sette spørsmålsteget ved vedtatte sannheter, prøve nye løsninger og avsløre urettferdighet og overgrep. Derfor er vår ideologi en reformerende kraft.

Felleskap og mangfold

Mennesket står i relasjon til sine medmennesker og er avhengig av fellesskap med andre. I kontakt med andre utvikler vi gradvis våre personlige egenskaper. Mennesker slutter seg sammen i grupper for å løse forskjellige oppgaver. Samfunnet er bygd opp nedenfra.

Familien er det første og det viktigste av fellesskapene. Familien er en universell institusjon

som har eksistert til alle tider og i alle kulturer. Siden familien har en slik grunnleggende rolle sier kristendemokratiet at familien er samfunnets grunnleggende. Ut fra familien bygges relasjoner både til andre mennesker, familier, lokalsamfunn og organisasjoner.

Etter familien følger de andre fellesskapene som mennesker slutter seg til, gjerne kalt naturlige fellesskap i det sivile samfunnet. Det kan være arbeidsfellesskap, religiøse og ideologiske fellesskap, frivillige organisasjoner, institusjoner, bedrifter, lokalsamfunn osv.

Familien er den grunnleggende og minste enheten for fellesskap. Det bør være en prioritet for kristendemokratiet å skape gode og trygge ordninger for å styrke ekteskapet og familien. Ulike fellesskap kan også fylle den funksjonen som den tradisjonelle kjernefamilien har når det skapes trygge og forpliktende rammer rundt den. Kristendemokratiet fokuserer på verdien av å støtte opp om mangfoldet i små og store fellesskap i samfunnet.

De ulike fellesskapene utgjør til sammen et mangfold. Forskjellige grupper, lag, foreninger, organisasjoner osv utfører en uvurderlig og uerstattelig samfunnsinnsats. De enkelte fellesskap

har sin plass og er viktige for helheten. Sammen med offentlige og private strukturer bidrar disse fellesskapene til bredde og mangfold i samfunnet.

I vår tid ser vi at ulike fellesskapsinstitusjoner forvitrer. I sin konsekvens er dette også en trussel mot menneskeverdet. Derfor er det viktig ut fra vår tenkning å sette inn tiltak for å fremme og styrke fellesskapsinstitusjonene. Det offentlige har en viktig oppgave i å styrke de ulike fellesskapsinstitusjonene.

Ut fra vårt kristendemokratiske syn på mangfoldet i samfunnet har vi to hovedaspekt:

- det store mangfoldet av grupper, lag, foreninger, organisasjoner og andre fellesskap i samfunnet, og deres frihet, rettigheter, ansvar og plikter innen egne områder.
- hvordan forskjellige livssyn og ideologier kan prege samfunnet. Derfor går vi for eksempel inn for frie skolars rett til å eksistere sammen med offentlige skoler, og private virksomheters rett til å konkurrere med virksomheter med sterkt statlig engasjement. De forskjellige religiøse og ideologiske grupper har rett til å få leve i tråd med sin overbevisning, så lenge det ikke strider mot norsk rettsoppfatning,

selv om de skulle være minoriteter i samfunnet.

Det offentlige kan hjelpe til og legge til rette der hvor det er ønskelig og nødvendig for at de forskjellige naturlige fellesskap skal kunne fungere og bidra etter sin hensikt. Samtidig skal staten beskytte den enkelte persons rettigheter. Fellesskapet er til for menneskets skyld. Mennesket er ikke til for fellesskapets skyld.

Det er ikke bare det offentlige apparat som skal ta hånd om velferdsoppgavene i samfunnet. Det offentlige må også medvirke til at familier og enkeltpersoner, frivillige organisasjoner og private aktører kan yte sin innsats. Alle har et fellesskapsansvar. Velferdssamfunnet må baseres på verdier som omsorg, fellesskap, solidaritet og samhörighet mellom generasjonene fremfor ensidig fokus på økonomisk vekst. KrF verdsetter det private initiativ som en viktig faktor når det gjelder å sikre velferd og utvikling i samfunnet.

Vi taler derfor ofte om medborgersamfunnet. KrF ønsker aktive deltakere i samfunnet som forsøker å oppnå innflytelse og tar ansvar for sine medmennesker, de nære sosiale fellesskap og det politiske liv – kort sagt samfunnsfellesskapet. Et reelt deltakerdemokrati skapes ved at staten styrker

de ulike fellesskapene og ved at beslutningsmyndighet blir basert på nærhet (subsidiaritetsprinsippet).

Tvillingprinsippene subsidiaritet og solidaritet

Subsidiaritetsprinsippet og solidaritetsprinsippet er to prinsipper som beskriver forholdet mellom ulike beslutningsnivåer i samfunnet.

Subsidiaritetsprinsippet beskriver de ulike nivåene i samfunnet og samspillet mellom dem. Solidaritetsprinsippet vektlegger ansvaret for fellesskapets beste.

Subsidiaritetsprinsippet må derfor sees i forhold til solidaritetsprinsippet. Tvillingprinsippene subsidiaritet og solidaritet gir rammen som vi setter personene, familiene, det sivile samfunnet og staten/det offentlige inn i.

Subsidiaritetsprinsippet

Grunntanken er at all makt tar utgangspunkt i den enkelte og i familien og at makt avgis oppover fordi det finnes oppgaver som de mindre fellesskapene i samfunnet ikke kan løse selv.

Subsidiaritetsprinsippet er et maktfordelings- og beslutningsprinsipp som sier at:

- beslutningsmyndighet og makt skal legges på lavest mulig hensiktsmessig nivå (nærhet).
- beslutningsmyndighet og makt skal avgis oppover i samfunnet kun dersom det er oppgaver som de mindre enhetene i samfunnet ikke kan løse på egenhånd og det finnes en bedre løsning på et høyere nivå.

Det er et desentraliseringsprinsipp hvor prinsippet er at laveste nivået skal løse utfordringen. Men det er også et sentraliseringsprinsipp der makt kan avgis oppover til lokalt, sentralt, nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå, men kun når det er til det beste for enkeltmenneskene og et lavere nivå ikke er i stand til å gjøre det er satt til. Subsidiaritetsprinsippet kan lede til et samfunn preget av en desentralisert maktstruktur.

Denne samfunnsorganiseringen kontrollerer statens makt og avgrensner dens funksjoner, men den er ikke anti-statlig. Vi kan verken stole på at markedet ordner opp eller at det offentlige sørger for alt. Vi satser på et tredje alternativ, nemlig et aktivt samspill mellom det private og det offentlige. Kristendemokratiet går dermed inn for et dynamisk velferdssamfunn. Det er ikke statens oppgave å frata den enkelte ansvaret for sitt liv eller frata naturlige fellesskap ansvaret for

deres oppgaver. Statens oppgave blir i videste forstand å hjelpe de naturlige fellesskap til å ivareta sine oppgaver. Vi trenger en ansvarlig styring av markedskreftene. Vi må ha et offentlig ansvar, samtidig som hver enkelt har et personlig ansvar.

Solidaritetsprinsippet

Solidaritet handler om likeverd, rettferdighet, tjeneste, omsorg og vilje til å dele. Solidaritet er en plikt begrunnet i den kristne nestekjærligheten. Dette er en solidaritet som er mye mer radikal enn den som kommer fra rettferdighetshensyn alene.

Solidariteten er uten grenser på alle måter. Den gjelder på alle nivå, både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt, og omfatter alle grupper og mennesker som lever i vår generasjon og de kommende generasjoner. Samtidig må vi erkjenne at egoismen er tilstede i alle mennesker som en betydelig drivkraft. Det blir derfor viktig at samfunnet har et solidaritetsperspektiv som er altomspennende og altomfattende, både nasjonalt og globalt. Spesielt blir arbeidet for menneskerettighetene viktig.

Samfunnet er ikke en rekke løsrevne institusjoner med ansvar bare for seg selv. Institusjonene

- enten det er enkeltmennesker, familien, staten, nasjoner eller andre grupper - har også et ansvar for å vise solidaritet. Solidaritetsprinsippet står i en vekselvirkning mellom samfunnet og den enkelte, og solidariteten må rettes både til samfunnet og den enkelte. Men den enkelte må også kjenne sitt ansvar overfor samfunnet og plikter, etter evne, å yte en personlig innsats for de andre i fellesskapet.

Økonomisk vekst er ikke et mål i seg selv. En kristendemokratisk politikk er å ta samfunnsansvar og å fremme sosial trygghet og velferd for alle medborgere. Vi har et spesielt sterkt engasjement for de svakeste i samfunnet. Der det er nød, fattigdom, sult og sykdom er det virkelig behov for støtte og hjelp.

Forvalterskap

En god forvaltning er å gjøre det beste ut av noe en har til låns. Vi har jorda til låns og må forvalte den godt. Det vil si at vi skal overlevere den i bedre stand til kommende generasjoner enn da vi overtok den. Selv om vi forvalter ressurser for morgendagens generasjoner, gjør vi det også for oss selv. Gode omgivelser i hverdagen betyr noe for enkeltmennesker og lokalsamfunn i dag og gir oss i tillegg holdninger og verdier å føre videre til neste generasjon. Dernest bør vi være klar over

at i tillegg til å bevare ressurser eller å reparere miljøskade, kan gode omgivelser skapes.

I vår kristendemokratiske ideologi hører frihet og ansvar uløselig sammen. Frihet betyr ansvar overfor seg selv, sine ressurser, beslutninger og handlinger, til sine medmennesker og sine omgivelser. Med denne frihet følger et forvalteransvar. Mennesket har fått frihet til å foreta valg og å handle. Derfor er også mennesket gitt ansvar for sine valg og handlinger.

Alle mennesker har et personlig ansvar til å bruke sine evner, kompetanse og ressurser til beste for oss selv og våre medmennesker. Vi er alle ulike, men alle kan bidra til utvikling. Spørsmålet er hvordan dette best kan skje, ikke om det skal skje. Et vitalt og solidarisk samfunn med godt forvalterskap krever etisk bevissthet, men det handler også om rettferdighet.

Forvalterskap over felles ressurser omhandler både materielle og åndelige verdier. Miljøet og naturressursene må forvalters ansvarlig. Åndelige og kulturelle verdier utgjør en rik arv som er nødvendig for å bevare og videreutvikle en sivilisert identitet og samhørighet.

Forvalteransvaret forplikter til god fordeling globalt og i et generasjonsperspektiv. Langsiktig-

het har forkjørsrett framfor det kortsiktige. Dette gjelder ikke minst i vern og forvaltning av naturressursene.

Kristendemokratiet på norsk

Denne gjennomgangen har skissert de generelle ideologiske prinsippene KrF som et kristendemokratisk parti benytter i utarbeidelsen av politikk. Men ideologien vil også bli påvirket av vår historie og den nasjonale sammenhengen vi står i. En norsk kristendemokratisk ideologi utformes i dialog mellom de kristne grunnverdiene, ideologiske hovedprinsipper og norske samfunnspolitiske betraktninger.

Folkestyre

Folkestyre eller demokrati betegner en bestemt politisk organisering, men er også uttrykk for grunnleggende ideer om alles aktive medvirkning og medbestemmelse i samfunnslivet. I vår tradisjon dreier folkestyrebegrepet seg både om den offentlige politiske organisasjon og om samfunnslivet som sådan. Det frivillige engasjement blir forstått som et uttrykk for et demokratisk samfunn, hvor flest mulig er engasjert. I rammen av den offentlige politiske organisasjon blir nærdemokrati og lokal medvirkning viktig.

Rettsstaten

I vår tradisjon vektlegger man sammenhengen mellom rettsstatsidealene og et kristent menneskesyn hvor folkestyreidealene er et uttrykk for menneskets ansvar for hverandre og rettsstatsidealene som et vern om menneskets verdighet og ukrenkelighet. Vi er en sterk forkjemper for enkeltmenneske så vel familiens som de ulike samfunnsgruppernes rettsstatus og livsvilkår i samfunnet.

Verdi- og kulturkonservatisme

KrF ønsker å være en markant og tydelig forsvarer av den kristne moral i rammen av en kristen enhetskultur i møte med kulturradikalisme, sekularisering og materialisme. I historisk forstand plasserer dette partiet godt innenfor de såkalte "motkulturene".

Kristen livsførsel og kristne tradisjoner henger sammen med kristne verdier brukt i sin samtid. I møte med andre kulturer, ny teknologi og nye samfunnsformer, endres tradisjonene og livsførselen. Globaliseringen utfordrer ønsket om en nasjonal kristen enhetskultur. I en slik situasjon er de universelle verdier i det kristne verdigrunnlaget et godt utgangspunkt i møte med andre kulturer. Samtidig blir det viktig å anerkjenne og synliggjøre det religiøse rom i offentligheten. På

denne måten kan den religiøse tro møte sekulariseringen på en positiv måte og tilføre mennesket livsverdier og livskvalitet. I denne sammenheng vil kristendemokratiet anerkjenne religionsfriheten og menneskets ukrenkelige verdi.

Sosial og økonomisk rettferd

Om partiet i livssynsmessige og kulturpolitiske spørsmål har fremstått som verdikonservativt, må plasseringen i sosiale og økonomiske spørsmål betegnes som progressiv, med sterke impulser fra sosialdemokratiet. Et fremstående kjennetegn i disse spørsmålene er vektleggingen av rettferd i en internasjonal og global dimensjon. I motsetning til sosialdemokratiet har partiet i sosiale og økonomiske spørsmål ikke knyttet dette til sentralistiske og statlige strukturer, men tvert imot understreket verdien av mangfoldet. Det private initiativ og frivillig engasjement på mange nivå forstås som sentrale og positive faktorer.

Natur og miljø

Med utgangspunkt i forvalteroppdraget har KrF fremstått som kritisk til materialisme og forbruksmentalitet og som pådriver for en økologisk dimensjon i politikken, både nasjonalt og globalt. Vi baserer vår politikk på føre-vår-prinsippet, med utgangspunkt i bærekraftig utvikling.

Naturen er grunnlaget for vår eksistens. Vi har et ansvar i å ta vare på den og ikke gå ut over naturens tåleevne. Når forbruk og utslipp overstiger det bærekraftige og dermed tærer på livsgrunnlaget og fjerner retten til liv, må alle andre hensyn vike for å få redusert forbruket til det forsvarlige.

Utdanning

Kristendemokratiet har fire grunnleggende ideologiske prinsipper for utdanning.

1. Kristendemokratiets menneskesyn forplikter oss til å føre en politikk der alle har lik rett til utdanning.
2. Foreldrene har oppdrageransvaret for sine barn. Det betyr at det er foreldrene som har det grunnleggende ansvaret for barnas utdanning.
3. KrFs menneskesyn tvinger oss til å se på mennesker som åndsvesener med religiøse og kulturelle behov. Dette setter krav til utdanningssystemet som en formidler av kultur og verdier.
4. For å sikre at alle har den samme retten til utdanning er det et prinsipp at det offentlige skal ha hovedansvar for å finansiere og lage juridiske rammer for utdanningssystemet.

Offentlig vs privat tjenesteyting

KrF bør ha en sunn skepsis til konkurranseutsetting av offentlige tjenester, samtidig som vi innser at offentlig virksomhet generelt kan lære av den måten enkelte private bedrifter administreres og organiseres på.

Noen tjenester, spesielt innenfor sektorene undervisning, pleie og omsorg, har imidlertid kvaliteter og utfordringer som vanskelig kan forenes med private bedrifters grunnleggende krav til produktivitet og lønnsomhet. KrF har til gjengjeld en positiv holdning til å overlate til private, ideelle organisasjoner å utføre denne typen offentlige oppgaver, men da som et supplement til offentlig tjenesteyting. Disse er ikke kommersielle, og vil derfor ikke utsettes for et produktivitetspress fra sine eiere og investorer

Avslutning

Med definisjonen av vårt kristne verdigrunnlag, vårt ideologiske verktøy og prinsipper vi legger vekt på i møte med det norske samfunn, vil KrF ha en ideologisk plattform for å møte politiske utfordringer – den praktiske politikken.

Appendix

Verdier i internasjonal politikk

Utdrag av tale holdt av statsminister Kjell Magne Bondevik på KrFs Bergenskonferanse 25. januar 2004.

Grunnleggende verdier for kristendemokratiet

For Kristelig Folkeparti er noen verdier helt grunnleggende:

For det første: Menneskeverdet. Vår tenkning er basert på det kristne menneskesynet.

En slik menneskeverdstenkning er langt fra selv-sagt. Respekten for menneskeverdet må vinnes på ny – i hver generasjon, i hvert samfunn. I den kampen skal vi stå i frontlinjen!

For det andre: Nestekjærligheten. Det er en kristen dyd å vise nestekjærlighet.

I de fleste kulturer er det tradisjon for en omsorg for ens nærmeste, for medlemmer av familien,

for venner i arbeidsfellesskapet, for medlemmer av stammen eller naboene. Når de nærmeste trenger hjelp, stiller vi opp.

Det går en linje fra den gode samaritan til vår tids frivillige omsorgsinnsats. Og i forlengelsen av den linjen ligger godt utbygde velferdsordninger. I den linjen står vår utviklingsbistand og hjelp til flyktninger og krigsofre. Dette er en linje som tar nestekjærligheten på alvor. Vi gjør det ikke som veldedighet. Det er ganske enkelt rett framferd – rettferdighet. Nettopp det skal være Kristelig Folkepartis linje!

For det tredje: Forvalteransvaret. Vi har et forvalteransvar for skaperverket. Det har flere sider. Vi skal forvalte ressursene økonomisk klokt – men også på en økologisk bærekraftig måte. Vi skal forvalte ressursene slik at vi tar ansvar overfor det globale fellesskap som vi er en del av,

og sikrer naturen og miljøet for de generasjoner som kommer etter oss. Slik sett rommer ordet forvalteransvar både formål som verdiskapning, rettferdig fordeling, bærekraftig utvikling og miljøvern.

Men ordet kristen-demokrati har to ledd. Alt i navnet har vi valgt styringsform. Det er demokratiet. Folkestyret er det logiske svar ut fra vårt menneskesyn. Alle mennesker har samme verd. Derfor prinsippet: "One man – one vote." Demokratiet er også en naturlig konsekvens av en annen side ved vårt menneskesyn – det at vi er skapt med frihet til å velge og med personlig ansvar for våre gjerninger. Frihet uten ansvar – det er anarki. Frihet under ansvar – det er kristen-demokrati.

Frihets-verdiene tar vi ofte som selvsagte i vårt samfunn. Men ser vi oss om i verden, så er det ikke det. Tar vi et historisk tilbakeblikk blir dette enda mer klart. Den som er blitt fratatt noen av disse friheter, vet av følt smerte hvilken verdi de har. Den som tar dem for gitt, glemmer lett å verdsette dem. Men vi skal ikke glemme dem. For oss vil det alltid være viktig å fastholde frihetsverdiene. Den enkeltes frihet, familiens valgfrihet, nasjonens frihet.

Et viktig gjennombrudd kom i 1948. Da vedtok FN verdenserklæringen om menneskerettighetene. Grunnsynet bak den uttrykkes slik i erklæringens artikkel 1:

"Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd."

I dag anser vi menneskerettighetene for universelle. I prinsippet får menneskerettighetene i dag tilslutning fra nær sagt alle. I praksis er situasjonen i mange land likevel en helt annen.

Fred er en verdi som hylles universelt, men kriger forekommer like fullt. Frihet og demokrati er fortsatt et privilegium for de heldige, men knapt er mer enn en drøm for alt for mange.

Derfor må kampen for menneskerettighetene, for demokratiet og for freden føres med uforminset styrke. I denne striden skal Kristelig Folkeparti stå i første rekke!

Hvordan kan vi så fremme etiske verdier og prinsipper i internasjonal politikk? La meg svare ved å ta dere med til tre frontavsnitt:

- Vi skal videreutvikle internasjonal lov – folkeretten

- Vi skal arbeide gjennom tjenlige internasjonale organisasjoner.
- Vi skal arbeide direkte gjennom vår nasjonale utenrikspolitikk.

Folkeretten

Liksom nasjonale lover er en juridisk avspeiling av hvilke verdier og normer som er gangbare i et folk, er folkeretten et uttrykk for verdier og normer som to eller flere stater blir enig om å respektere i forholdet seg imellom.

Folkeretten er viktig. Spesielt for små land som Norge. Utbyggingen av folkeretten har vår fulle støtte. Folkeretten har regler både for fredstid og krigstid. De første bidrar til å unngå krig. Selvforsvar godtas, men ellers er nåløyet trangt. De andre trer i kraft om krigen likevel bryter ut, og har som formål å begrense skadevirkningene – for eksempel for sivilbefolkningen.

Folkeretten kalles ofte ufullkommen lov, og tolkningen av reglene tøyes. Men den er likevel nyttig å støtte seg på. Som dere husker, la regjeringen vekt på folkeretten da vi ikke støttet Irak-krigen våren 2003 – og sa nei til norsk deltakelse i den krigen.

I vårt arbeid for å verne om verdier som liv og menneskeverd har vi også nytte av krigens folkerett. Vi kan stå på skuldrene av våre forfedre, som på etisk grunnlag har søkt å sette folkerettslige begrensninger for krigføringmetoder. Dette er en jobb som vi må føre videre. Sjøl har jeg vært med på å kjempe gjennom forbud mot personellminer. Hensynet til sivilbefolkningen ligger til grunn. Slike ueksploderte miner kan spre lemlestelse og død i mange år etter at krigen er slutt. De samme hensyn begrunner vårt arbeid for å begrense og regulere bruken av klasebomber som er en fare for sivilbefolkningen – med sikte på å få til et forbud også her.

Også forvalteransvaret vil vi fremme gjennom folkerettens kanaler. Det følger vi opp i arbeidet med klimaproblemene. Derfor har vi aktivt støttet arbeidet for Kyotoavtalen. Vi har kommet langt. Men ennå mangler noen få lands tilslutning før den kan tre i kraft.

Mitt budskap går ut over disse enkeltteksempler. Vi må se de store perspektiver:

- De nasjonale strateger tenkte slik: Med lov skal landet bygges!
- De globale strateger føyer noe til: Med folkerett skal verdenssamfunnet bygges!

- Slik beskytter vi menneskeverdet. Slik verner vi miljøet. Slik fremmer vi freden.

Derfor bygger vi folkeretten. Det må være Kristelig Folkepartis linje!

Arbeid gjennom internasjonale organisasjoner

Norge deltar i dag i svært mange internasjonale organisasjoner.

Globalt vil jeg framheve De Forente Nasjoner og FNs mange særorganisasjoner. De sikrer verdensfreden, de universelle verdier og er forum for samarbeid mellom alle verdens folk om spørsmål av felles interesse.

Det er et omfattende nettverk av samarbeidsfora som Norge deltar i. Vi bidrar for å ivareta Norges interesser og fremme de verdier vi tror på.

Meningsutveksling er en livsnerve i demokratiet – også innen internasjonale organisasjoner. Ingen skal ha noe meningshegemoni. Vi skal – både små og store medlemsstater - lytte på og respektere hverandre. Vi må alle overholde våre forpliktelser, både politisk og finansielt. Og vi må vise vilje til å finne omforente og samlende løsninger. Det gjelder ikke minst i FN og i NATO. La meg understreke dette, fordi det dreier seg om

to grunnpilarer i norsk utenrikspolitikk: multilateralismen og det trans-atlantiske samarbeid.

Norges utenriksminister gjennom en årrekke, Hallvard Lange, sa det slik i Stortinget i 1956:

“Men det er to prinsipper for norsk utenrikspolitikk som alltid vil måtte komme foran alle andre forpliktelser. Det er plikten til å etterleve paktene for De forente nasjoner, og det er plikten til ikke å gjøre noe som kan skade FN som organisasjon.”

Vi arbeider for å påvirke politiske beslutninger internasjonalt. For å fremme menneskerettigheter, demokrati, frihet og fred. Men det er ikke alltid lett å få gjennomslag for våre verdier på den internasjonale arena. Det er ikke alltid lett å få til gode og rettferdige beslutninger når politikken ofte betraktes som en kamp om makt. Eller når alle handler ut i fra egeninteresse, og den sterkeste makt rå. For å få rettferdige og ansvarlige beslutninger, må vi identifisere og befeste våre felles verdier på den internasjonale arena.

Etter hvert som globaliseringen tiltar, øker den gjensidige avhengighet. Enten det gjelder miljøproblemer, terrorisme, flyktningstrømmer – våre problemer er felles. Globale problemstillinger krever globale løsninger. Og globale løsninger kan vi bare få gjennom globale fora – hvor alles syn

blir hørt. Derfor er FN så viktig. Vi trenger mer enn noen gang en arena, et system, som korrigerer for et snevert syn på politikk, et syn på politikken som en rå maktkamp. Vi trenger et system som kan fremme gjensidig meningsutveksling, dialog, felles interesser og ansvarlige beslutninger. Et forum hvor alles interesser blir tatt i betraktning. Hvor ikke beslutningene først og fremst er et resultat av penger og makt. Vi trenger, mer enn noen gang, å fastholde troen på FNs mandat og muligheter til å "fremme rettferd og fred og sørge for at samarbeidet mellom folkene kan ha framgang", slik det heter i vår kirkebønn.

Noen hovedfelter innen norsk utenrikspolitikk

La meg ta utgangspunkt i et lite, håndskrevet brev, som også står gjengitt i Verdi-kommisjonens sluttrapport. Den 2. august 1999 ble to barn funnet i hjel frosne i understellet på et fly fra Guinea til Brussel. De døde guttene holdt et brev i hendene. Det var adressert til:

«Eksellenser, medlemmer og ansvarlige i Europa: Hjelp oss, vi lider enormt i Afrika. Vi har krig, sykdommer og vi sulter.»

Guttene het Yaguine Koita og Fodé Tounkara. De nådde ikke fram i live, men budskapet lever: Hjelp oss!

La oss se på verden gjennom disse barnas blikk. Det skriker oss i øynene: den er dypt urettferdig. Den urettferdigheten vil vi gjøre noe med.

Menneskerettighetene skal gjelde for alle. Men vi er smertelig klar over hvor langt vi er fra dette målet i dag. La meg gi dere noen tall: 1,2 milliarder mennesker lever for mindre enn én dollar om dagen. 40 millioner mennesker lever med hiv/aids. Hver dag dør mer enn 30 000 barn av sykdommer som kan forebygges. 123 millioner barn har ikke tilgang til grunntidning. Eksempelene på verdens urettferdighet er mange. Men dette er ikke bare tall og eksempler. Dette er enkelt-individer. De har alle et navn. Og de har alle de samme rettighetene som deg og meg.

De har alle det samme menneskeverdet. Det er vår moralske plikt å reagere og handle. Men bistand handler ikke først og fremst om moral, og det handler absolutt ikke om veldedighet. Det handler om at alle mennesker har noen grunnleggende rettigheter. Det er dette som ligger til grunn for vårt menneskerettighetsbaserte utviklingssamarbeid.

Målet er at Norge skal gi 1 % av BNI til bistand. Vi er på god vei. Samtidig er det oppløftende at flere europeiske land og USA øker sin bistand. Men bistand er ikke nok.

Det er nødvendig med gjeldslette. Også der må vi være blant de fremste.

Det er helt nødvendig med mer rettferdig handel. Mange utviklingsland taper dobbelt så mye på urettferdige handelsvilkår som det de mottar i bistand. Det er ikke bare et spørsmål om at bedrifter i u-land må få bedre markedsadgang i rike land, det er også et spørsmål om å redusere rike lands eksportsubsidier på varer som u-landenes næringsliv selv kan produsere. Da ville bedrifter i u-land lettere vokse fram.

Det vil aldri være slik at vi kan løse utviklingsproblemene for andre. Det er landet og folket sjøl som må gjøre det gjennom eget arbeid. Det vi kan gjøre er å forbedre de internasjonale rammevilkår og på ulike vis støtte deres egne anstrengelser. Det gjelder ikke minst arbeidet for bedre styresett, mer effektiv forvaltning av ressursene, kamp mot korrupsjon.

Fred

For meg er det en visjon at Norge skal framstå som en fredsnasjon. Den årlige utdelingen av

Nobels Fredspris her i Oslo er en sterk påminnelse om betydningen av internasjonalt fredsarbeid. Fredsprisen forplikter vertsnajonen.

Norges freds- og utviklingsengasjement i fattige og konfliktfylte områder er et betimelig uttrykk for dette. Norsk fredsinnsetning i Guatemala, i Midt-Østen, i Sri Lanka og i Sudan er eksempler som viser at Norge lar teori følges av praksis. Også Filippinene og Haiti er steder hvor norsk innsats for forsoning og fred nå er ønsket.

Tradisjonelt har gjerne realpolitikk og idealpolitikk blitt framstilt som motsetninger i utenrikspolitikken. I dagens verden er et slikt skille mindre tydelig og mindre relevant. Idealpolitikken bestod typisk av “gode gjerninger i fjerne strøk”, i form av nødhjelp, utviklingshjelp eller innsats for fredelig konfliktløsning. Realpolitikken dreide seg om nærområder og sikkerhetstrusler mot Norge og den vestlige verden for øvrig.

Om det ikke hadde gått opp for oss før, så var 11. september 2001 et ekstremt eksempel på at ustabilitet og konflikt i fjerne strøk kan få dramatiske konsekvenser i vår del av verden.

De største sikkerhetstrusler i dagens verden – terror, masseødeleggelsesvåpen, stater i oppløsning, borgerkriger, regionale konflikter – har sitt geo-

grafiske utspring i regioner som ikke hører til vårt nærrområde. Men disse truslene og konfliktene kan få konsekvenser for oss, i vår del av verden. Det er derfor også i vår egen interesse å bidra aktivt til fredelig konfliktløsning i slike områder. Samtidig er det uttrykk for en verdiorientert utenrikspolitikk til beste for våre medmennesker.

Menneskerettighetsarbeidet

Norges arbeid for menneskerettigheter føres langs flere linjer: Norge har i dag menneskerettighetsdialog med Kina, Vietnam og Indonesia. Med andre land har vi gjennomført opplæringsprogrammer for politiet og andre myndigheter med hovedvekten lagt på menneskerettighetene.

Jeg er også glad for det reform- og menneskerettighetsengasjement president Khatami i Iran legger for dagen. Liksom fredsprisvinner Sherin Ebadi, forankrer han reformarbeidet i religionen. Dette er spesielt gledelig, fordi menneskerettighetene ofte ikke har så gode vilkår i muslimske land. Dette skyldes noen ganger politisk misbruk av religionen. Men vi snakker samtidig om land hvor det aldri har vært demokrati og hvor menneskerettighetene aldri har vært spesielt verdsatt av makthaverne. Med det viktige unntaket likestilling mellom kjønnene, kan man neppe si at de sekulære regimene i den muslimske verden har

vært noe særlig bedre enn de tradisjonsbundne regimene tuftet på islam.

Sharia-lovgivningen representerer en spesiell utfordring, med videreføringen av straffereformer fra en annen tidsalder og institusjonalisert diskriminering mellom menn og kvinner, muslimer og ikke-muslimer.

Vi ser imidlertid at internasjonalt engasjement hjelper, selv når sharia-domstolene har avsagt sin grusomme dom.

Den store testen for de islamske samfunn er imidlertid trosfrihet. Artikkel 18 i Verdenserklæringen om menneskerettighetene sier:

“Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer.”

Trosfrihet er et område jeg har privilegert, og jeg fortsatt vil gi høyeste prioritet, i menneskerettighetssammenheng og i den inter-religiøse dialogen. Uten det minimum av toleranse trosfrihet krever, vil denne dialogen være svært vanskelig.

Interreligiøs dialog

Troen er det mest grunnleggende for mange av oss. Respekten for andres tro og full religionsfrihet er derfor helt avgjørende hvis vi skal tale om menneskeverd og menneskerettigheter.

I dag ser vi at religion ofte er en del av konflikter. Jeg mener at religion i stedet kan bli en del av løsningen. Altfor ofte forvrenses og misbrukes religiøs tro for å skape hat, mistillit og dermed grobunn for konflikter og krig. Ved å drøfte forkjeller og likheter i religionene kan vi identifisere felles verdier som respekt, menneskeverd og forsoning.

Det internasjonale arbeid for religiøs dialog må forsterkes og samordnes. Dette er en viktig del av en strategi for å møte utfordringene og potensialet for konflikt som ligger i forholdet mellom Vesten og den muslimske verden, særlig i land i Midt-Østen og Golfområdet.

Utenrikspolitikk – interessepolitikk eller verdipolitikk

Noen vil av gammel vane si at utenrikspolitikken må er å ivareta våre egne nasjonale interesser. Det er realpolitikken lov. Selvsagt skal vi ivareta legitime norske interesser når det trengs. Men utenrikspolitikken kan ikke være så endimensjonal. Egeninteresse alene kan aldri være svaret for

kristendemokrater. Vi kan ikke lukke andres nød ute og være oss selv nok.

Vårt utenrikspolitiske prosjekt er å gjøre utenrikspolitikken enda mer verdibasert. Den skal utvikles til et stadig sterkere redskap for å fremme overordnede mål som fred og frihet, forsoning, demokrati og menneskerettigheter, fattigdomsbekjempelse og økologisk bærekraft.

Studie - og samtaleplan

Målsetning:

Hensikten med dette studietiltaket er å bidra til at de som deltar i det får informasjon om og blir bevisstgjort på hva som er partiets ideologiske basis og røtter.

Målgruppe:

Målgruppe for dette studietiltaket er medlemmer og tillitsvalgte i Kristelig Folkepartis lokallag og fylkeslag og i sideorganisasjonene, sammen med sympatisører og andre som vil lære mer om kristendemokratisk politikk og ideologi. Tiltaket forutsetter ingen spesielle forkunnskaper, ut over en alminnelig samfunnsinteresse og interesse for politikk.

Arbeidsmåte:

Det er utarbeidet forslag til spørsmål og problemstillinger til hvert enkelt kapittel i manifestet. Disse spørsmålene kan være utgangspunkt for et

arbeid i studiegrupper. Spørsmålene er først og fremst "veiledende", det vil si forslag til ting man kan drøfte eller velge å gå dypere inn i. Samtalen som oppstår skal være et mål i seg selv, og det finnes ingen "fasit" med "riktige" eller "gale" svar. Gruppen velger selv om den vil drøfte alle spørsmålene som er laget etter hvert kapittel, ett av dem eller et par av dem.

Støtteordninger:

For å være støtteberettiget (det vil si å få dekket dette heftet), må studiegruppens arbeid vare i minst 12 timer á 45 minutter og ha minimum 5 deltakere. Det er også mulighet til å få støtte til bruk av foredragsholdere eller andre tiltak. Dette må godkjennes på forhånd.

Men det er ikke noe krav til studiearbeid generelt. Så dersom dere er færrer og ønsker å bruke

kortene tid er det ikke noe problem. Dere får bare ikke dekket eventuelle utgifter.

For nærmere informasjon om regler og støtteordninger, eventuelle honorar til foredragsholdere og liknende, kan man ta kontakt med Kristelig Folkepartis Studieforbund, Postboks 478 – Sentrum, 0105 Oslo, telefon 23 10 28 00, telefaks 23 10 28 10 eller e-post: krf@krf.no.

Samling 1

Et ideologisk verktøy

1. I kapittel 1 er det fokus på vår oppgave som politikere og hvilken rolle et politisk parti skal ha. Det blir blant annet hevdet at alt ikke er politikk.
2. Ideologi blir ofte oversatt med følgende: "Ideologi er et sett av mer eller mindre systematiske ideer om hvordan verden er, og hvorfor den må være som den er. Ideologi er i denne forstand rettferdiggjørelse av politiske maktforhold og sosiale privilegier." Diskuter ideologiens muligheter og begrensninger ut fra dette sitatet.
3. Kristelig Folkepartis ideologi er den kristendemokratiske. Ideologien er vårt redskap i den

praktiske politikken. Hvorfor har KrF behov for en ideologi?

Våre historiske røtter

4. Da KrF ble et landsparti i 1945, skjedde det med minnene om fem års okkupasjon og diktatur friskt i hukommelsen. Et kristent idéparti ble sett på som en motvekt både mot "rødt" og "brunt" diktatur. Hva er det i dagens samfunn som gjør det nødvendig å ha et verdiparti i det norske, politiske landskapet?
5. Ved valget i 1997 gjorde KrF sitt beste valg noen sinne. Vi fikk en oppslutning på 13,7%. I evalueringen ble det pekt på at noe av grunnen var at vi nådde ut til nye grupper og at budskapet hadde ble oppfattet av flere enn KrFs tradisjonelle kjernevelgere. Hvorfor er det viktig å kunne argumentere allment som et politisk parti?

Samling 2

Kristendom og politikk

1. Forholdet mellom kristendom og politikk har vært et sentralt område i KrF. Det har skapt mye debatt og i noen sammenhenger uenighet. Hvorfor er dette et tema som skaper

debatt? Hvor ligger skillelinjene i denne debatten?

2. Studer drøftingen manifestet har om det politiske rom og det kirkelige rom. Hvilken praktisk betydning har denne drøftingen med tanke på et politisk engasjement og politisk aktivitet?
3. Hva er forholdet mellom kristendom og demokrati sett utfra en kristendemokratisk forståelse?
4. Hva er kristendommens mest sentrale bidrag for KrF som et politisk parti?

Samling 3

Kristelig Folkepartis grunnsyn og våre grunnverdier

1. Manifestet konkretiserer "Det kristne menneskesynet" ved å peke på menneskeverdet, nestekjærlighetstanken og forvalter- og tjeneoppgavet. Hvordan forplikter dette?
2. Våre kristne grunnverdier er universelle og generelle. Det betyr at de kan brukes uavhengig av tid og sted. I tillegg blir det i manifestet nevnt at det er viktig å supplere våre grunnverdier med en kristen virkelighetsforståelse.

Hva legges i en kristen virkelighetsforståelse? Er det andre enn de som er nevnt i manifestet? Hva betyr disse i KrFs politiske arbeid?

3. Hvilke politiske saker aktualiseres de kristne grunnverdiene?
4. Hvordan er sammenhengen mellom våre grunnverdier og våre ideologiske prinsipper?
5. Hvorfor er menneskesynet så viktig i en ideologi? Hvorfor er menneskesynet selve fundamentet for Kristelig Folkepartis ideologi?
6. I mange sammenhenger snakkes det om et velferdsamfunn enn en velferdsstat. Hva er forskjellen på disse to begrepene? Hva er viktig utfra en kristendemokratisk forståelse i velferdsdebatten?
7. Utfra en forståelse av at beslutninger skal fattes så nært den det gjelder som mulig (subsidiaritetsprinsippet) hvordan bør vår samfunnsoppbygging se ut? Hva er sammenhengen mellom lokalt styre og internasjonalt samarbeid?
8. Solidaritet er ofte et begrep som blir brukt om arbeiderbevegelsen. Hvorfor er dette begrepet like godt begrep for kristendemokratiet? Hva legger vi i solidaritetsprinsippet?

9. I hvilke sammenhenger skal solidariteten gå foran ønsket om nærhet til mellom beslutningsnivå og den beslutningen gjelder? Pek gjerne på konkrete eksempler.
10. Forholdet til naturen og ønsket om en bærekraftig utvikling er sentralt i kristelig folkepartis samfunnsforståelse. Hvorfor er dette viktig for oss? Er det slik at ansvarlig bruk av naturressursene/miljøhensyn går foran ønsket om økonomisk vekst?

Samling 4

I møte med den praktiske politikken

1. Bør alle samfunnets uløste problemer eller oppgaver betraktes som det offentliges ansvar?
2. I hvilke politiske saker gir ideologien oss retning på den praktiske politikken? I hvilke saker spiller ideologien mindre rolle?
3. Ta utgangspunkt i talen til Kjell Magne Bondevik. Hva viser denne talen om KrFs politiske grunntekning?
4. I mange sammenhenger omtales utenrikspolitikk kun som maktkamp, der nasjonale interesser skal forsvares. Hvordan er forholdet mellom maktkamp og verdier i KrFs utenrikspolitikk.
5. Hvorfor er utviklingspolitikk en "hjertesak" for Kristelig Folkeparti?
6. KrF har mange "hjertesaker". Hvilke saker anser dere som de viktigste sakene til KrF? Hvordan påvirker ideologien disse sakene?
7. Hvilken funksjon skal familien ha i det kristendemokratiske samfunn?
8. Som et politisk parti ønsker vi at så mange som mulig skal støtte vår politikk. Hvordan skal vi sikre at så mange som mulig "oppdager" KrFs politikk?

manifest (av lat.) erklæring, kunngjøring; (som adj.) tydelig, åpenbar; manifestasjon, måten noe ytrer seg på, ytringsform, tilkjennegivelse, oponionsytring; **manifestere**, åpenbare seg, legge for dagen; manifestere seg, vise seg, ytre seg.

Kristelig Folkeparti, Øvre Slottsgate 18-20, Postboks 478 Sentrum, 0105 Oslo